

Kitap Eleştirisi

Murat Topçu (Papşu)*

Yeni Türkiye
Kafkaslar Özel Sayısı
Temmuz-Aralık 2015
Yıl 21. Sayı 71-81
ISSN 1300-4174

Son yıllarda artış gözlenen Kafkasya konulu yayınlara dikkat çeken bir çalışma daha eklendi. Ankara’da bulunan Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi’nin (YTSAM) çıkardığı Yeni Türkiye dergisi 2015 Temmuz-Aralık aylarında “Kafkaslar” başlığı altında 11 ciltlik özel bir sayı yayımladı. Kafkaslar Özel Sayısı hacim olarak Türkiye’de şimdiye kadar yapılmış Kafkasya konulu en büyük çalışma özelliğini taşıyor.

Yeni Türkiye dergisinin 71-81. sayıları olan Kafkaslar Özel Sayısı’nın, her biri 700-800 sayfadan oluşan 11 cildinde 699 makale yer alıyor. “Yeni Türkiye”den başlıklı önsözde verilen bilgilere göre toplamı 8500 sayfayı bulan bu yazılar, 292’si yurt dışından olmak üzere toplam 742 bilim adamı ve uzman tarafından hazırlanmış. Makalelerin büyük çoğunluğunun arşiv kaynaklarına dayalı orijinal bilimsel çalışmalar olduğu da iddia ediliyor.

Derginin ve Kafkaslar özel sayısının genel yayın yönetmeni, Turgut Özal Hükümeti’nde Devlet Bakanı ve Hükümet Sözcüsü olan (1986), daha sonraki dönem Milli Eğitim, Gençlik ve Spor bakanlıkları görevlerinde bulunan Hasan Celâl Güzel. 1994 yılında Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi’ni kuran Hasan Celâl Güzel iki aylık Yeni Türkiye dergisini çıkarmaya başladı. “*Mazlum, mağdur fakat vakûr ve şerefli Türk milletinin tarihinin yazılmasını, eşsiz kültür ve medeniyetinin tanıtılmasını*” şiar edinen Yeni Türkiye dergisinin yayın

* Kafkasya Çalışmaları – Sosyal Bilimler Dergisi editörü.

kurulu da buna uygun isimlerden oluşuyor. Yayın Kurulu başkanı 2002-2012 yılları arasında Türk Tarih Kurumu'nda Ermeni Araştırmaları Masası'nda çalışan İpek Üniversitesi dekanı Prof. Kemal Çiçek, koordinatör Türk dünyası araştırmalarıyla tanınan Kırıkkale Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi Prof. Bilgehan Atsız Gökdağ. Yayın kurulunda eski TDK başkanı Şükrü Halûk Akalın, Ankara Aydınlar Ocağı Kurucu üyesi ve Türk Ocakları Hars Heyeti başkanı Şakir Akça, Rotterdam İslam Üniversitesi rektörü Ahmet Akgündüz, Yeni Akit gazetesi köşe yazarı Abdurrahman Dilipak, Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı başkanı D. Mehmet Doğan, Milli Gazete yazarı Mehmet Seyfettin Erol, gazeteci yazar Gülay Göktürk, Bilgesam'dan Nur Vergin gibi isimler yer alıyor. Halil İnalıcık'ın başkanı olduğu Yüksek İstişare Heyeti'nde de Kemal Karpat, Şerif Mardin, Kâmil V. Nerimanoğlu, İlber Ortaylı, İskender Pala gibi tanınmış isimler bulunuyor.

Bu kapsamlı çalışmanın amacı önsözünde *“bugüne kadar lâyıkyı vechile bilinmeyen Kafkas ülkelerinin tarih, kültür ve dilleriyle siyasî ve sosyo-ekonomik durumlarını ele almak”* olarak belirtiliyor. Kafkasya'ya duyulan ilginin nedeninin bölgenin Türk dünyasıyla ve Türklükle ilişkisi olduğu vurgulanıyor: *“... Özellikle Kafkas Türklüğü zaviyesinden derinlemesine tahlillere yer verilmiştir. Zira, arkeolojik devirlerden itibaren Kafkas coğrafyasında Türk varlığı hâkimiyetini sürdürmüştür.”* Genel yayın yönetmeni Hasan Celal Güzel bu ilginin stratejik boyutunu da ortaya koyuyor: *“Türkiye'yi düşünürken Balkanları, Kafkasları ve Orta Doğu'yu unutmamalıyız. Artık, Türkiye'nin tarihî ve kültürel derinliklerinden gelen 'kadîm bir Cihan Devleti' olduğu idrak edilmelidir.”*

İkincil bir ilgi nedeni olarak da 19. yüzyılda Kafkasya'dan sürgün sonucu büyük bir nüfusun Osmanlı topraklarına yerleşmesi gösteriliyor. *“1,5 milyonu Anadolu'ya olmak üzere Osmanlı topraklarına 2 milyon kişinin sürgün edildiği, 2 milyondan fazla Kafkas Müslümanın şehid edildiği”* önsözde belirtiliyor.

I. cilt (Sayı 71) Kafkaslar - Genel Değerlendirme üst başlığı altında giriş yazılarından ve Kafkasya'yı değişik yönlerden ele alan makalelerden oluşuyor. II. cilt (72) Kafkasya Tarihi, III. cilt (73) Osmanlı ve Kafkasya, Doğu Anadolu ve Kafkasya, IV. cilt (74) Kafkasya'da Rus Emperyalizmi, Kırım ve Kafkas Göçleri üst başlıklarıyla genel olarak

tarihe ayrılmış. Bundan sonraki dört ciltte (V-VIII) Güney Kafkasya, sonraki iki ciltte de (IX-X) Kuzey Kafkasya hakkında makaleler yer alıyor. V-VI. ciltlerin tamamı ve VII. cildin yarısı Azerbaycan'a ayrılmışken, Gürcistan ve Ermenistan VII. ciltte ele alınmış.

Kuzey Kafkasya'ya ayrılan IX ve X. ciltlerde Genel Değerlendirme başlığından sonra Dağıstan Özerk Cumhuriyeti, Çeçenistan Özerk Cumhuriyeti, İnguşetya Özerk Cumhuriyeti, Kuzey Osetya Cumhuriyeti ayrı başlıklar altında yer alıyor. Kabartay-Balkar, Karaçay-Çerkes ve Adige Cumhuriyeti tek başlıkta toplanmış. Ayrıca Çerkesler ve Kuzey Kafkasya Türkleri başlıkları var. XI. ciltte "Kafkasya'ya uzanan Türk diyarı Kırım" ile "Kafkasya'nın yakın komşusu İran Türkleri" konulu yazılar bulunuyor.

11 cilt tutan 700 makalelik bir çalışmada doğal olarak Kafkasya'nın her yönüyle ele alınmış olması bekleniyor. Fakat genel başlıklara ve konulara bakıldığında belli bir sistemle hazırlanmadığı görülüyor. Konular tarih, dil, coğrafya, demografi, sosyoloji, politika vb. sosyal bilim alanlarına göre sınıflandırılmamış. Belli coğrafi bölgeler belli ciltlerde toplanmaya çalışılmış, fakat o bölgelerle ilgili makaleler diğer ciltlere ve başlıklara da dağılmış. Örneğin II. cilt Kafkasya Tarihi'ne ayrılmışken hemen her ciltte tarihle ilgili makaleler var. İkişer cilt Kuzey ve Güney Kafkasya üst başlığını taşıyor. Ancak bu bölgelerle ilgili makaleler yine bütün ciltlerde karışık halde bulunuyor.

Yeni Türkiye, künyesinde yazdığına göre hakemli bir dergi. Fakat hakemli dergilerin uyması gereken ilkeler ve kurallar Kafkaslar Özel Sayısı'nda pek gözetilmemiş. Öncelikle hakemli bir dergide yayımlanan makalelerin, iddia edildiği gibi "orijinal bilimsel çalışma" olabilmesi için daha önce başka bir yayında yayımlanmamış olması gerekir. Oysa özel sayıda yer alan makalelerin çoğu daha önce başka dergilerde ve kitaplarda yayımlanmış. Birçoğu Yeni Türkiye'nin daha önceki çalışmalarından, en başta da "Türkler" ve "The Turks" projelerinden alınmış. Diğer birçok makale de daha önce yayımlandığı halde bu belirtilmemiş (bazılarına yazarı not düşmüş). Bu nedenle hangi makalenin özel sayı için yazıldığı, hangisinin başka yayından alındığı ayırt edilemiyor.

Bu kadar geniş bir çalışmada editörlük de hakkıyla yapılamamış. Bazı üst başlıklar, özel isimler dahil küçük harfle yazılmış. Makaleler değişik kaynaklardan toplandığı için dipnot, kaynakça stilleri farklı ve

bunlar standart hale getirilmemiş. Bazılarında dipnot, bazılarında sonnot kullanılmış. Kaynakçalarda ad-soyadı, soyadı-ad, soyadı büyük harf – küçük harf gibi bütün çeşitlemeler mevcut. Farklı alfabetesi olan (Rusça) kaynak adları Latin harfleriyle yazılması gerekirken Kiril harfleriyle verilmiş. Metin içinde dipnot numaraları unutulmuş (Berzeg, , IX, s. 609).

Özel sayıda çok sayıda Rusça makale yer alıyor. Fakat bu makalelerin başlıkları Türkçeleştirilmiş, dış kapakta ve dizin bölümlerinde de başlıklar sadece Türkçe olarak verilmiş, makalenin hangi dilde olduğu belirtilmemiş. Genel ilke, yazı hangi dildeyse başlığının da o dilde olması gerektiğidir. Türkçe çevirisi altına / yanına yazılabilir veya dipnotla verilebilir. Üstelik makalelerin orijinal adı da ilk yayımlandığı yer de belirtilmemiş. Türkçeye çevrilmiş birçok makalede çevirmenin adı yazılmamış.

Dille ilgili konular editoryal çalışmanın daha zorlu bir alanıdır. Yazarın diline, üslubuna müdahale sadece okumayı kolaylaştırmak amacıyla veya bariz yanlışlar varsa yapılabilir, o da yazarın bilgisi ve izni dahilinde... Kafkasya gibi bir coğrafyada etnik adlar başlı başına uzmanlık gerektirir. Makale yazarlarının bu alanda çok yetkin olmadıkları, editörlerin de bu konuya el atmadıkları anlaşılıyor. Konuyla ilgili olanların bilmesi beklenen, Türkçede artık yerleşmiş terimler bile doğru kullanılmamış. Örneğin, ülke genelde Kafkasya, sıradağlar Kafkaslar diye anılırken, birçok yazar da yazısında bu şekilde kullanmışken dergi yönetimi böyle bir tercih yapmamış ve özel sayının adını Kafkaslar koymuş.

Birçok makalede Kafkasya'nın etnik yapısından bahsediliyor ve dil sınıflandırması yapılıyor, fakat neredeyse her birinde sınıflandırma ve halk/idari yapı isimleri farklı. Kafkas halklarının ve Kafkasya'daki idari yapıların isimleri konusunda birlik sağlanamadığı, hatta kargaşa yaşandığı görülüyor. Yazarların yanlış kullanımlarının editörler tarafından düzeltilmesi, en azından bir standart sağlanması beklenirdi. 'Çerkes' en sorunlu etnonim gibi görünüyor. Türkçede Çerkes olarak bilinen halkın kendine verdiği isim 'Adıge'dir. Türkçe kaleme alınmış metinlerde Çerkes yerine Adıge (Adige), bazen de ayrı halklar sanılmasına yol açacak biçimde ikisi birden kullanılıyor. Çerkeslerin bir alt grubu olan ve ayrı idari yapıları olduğu için makalelerde adı sık geçen Kabardeyler bazen "Adigeler ve Kabardeyler" (Tavkul, I, s. 97),

“Adigece ve Kabardeyce” (Tavkul, I, s. 168-175) gibi olmayacak birlikteliklerle karşımıza çıkıyor. Deutsch Almanları demekle aynı şey olan “Adige Çerkezleri” ise konuya hakimiyetin en hoş örneği! (Yılmaz-Gökmen, I, s. 215).

Yer adlarında da aynı sorun görülüyor. Adıgey Cumhuriyeti - Adige Cumhuriyeti; makale içinde Kabardey olarak geçmesine rağmen cumhuriyetin adı Kabardin-Balkar (Tavkul, I, s. 47); Abhaz krallığı veya prensliği olarak bilinen idari yapı “Abhazistan çarlığı” (Nerimanoğlu, I, s. 76,); Krasnodar pek çok yerde Krasnador. Sovyetler Birliği döneminde bazı idari yapıların adında bulunan ve Rusya Federasyonu kurulurken kaldırılan “özerk” kelimesi bazı cumhuriyet adlarında hala duruyor. Çeçenistan, İnguşetya ve Dağıstan hala “özerk” cumhuriyetlerken, aynı statüdeki Kuzey Osetya, Adige Cumhuriyeti, Karaçay-Çerkes vd. ise özerk değil (Cilt IX (79)).

Kafkaslar Özel Sayısı’da diğer bir sorun Kafkasya’ya politik-ideolojik yaklaşım. Yeni Türkiye dergisinin benimsediği Pantürkizm anlayışı, Kafkasya’nın da dahil olduğu büyük bir coğrafyayı “Türk Dünyası” olarak tahayyül ediyor. Bu nedenle Kafkasya’yı Türklerin de var olduğu bir bölge olarak ele almak yerine coğrafi, tarihi ve kültürel sınırlarını belirsizleştirilerek geniş bir “Türk Dünyası” içine yerleştiriyor. Kafkasya ile ilgisi olmayan “Doğu Anadolu ve Karadeniz Türkleri, Çepniler, Lazlar”, Doğu Anadolu’da Türk Hâkimiyeti, “Doğu Anadolu Türk Devletleri”, “Kırım’daki Diğer Türk Halkları, Kırımçaklar, Karaimler, Romanya Kırım Türkleri” “İran Türklerinin Siyasî Tarihi Hakkında Tespitler ve İran Türk Dili”, “Kaşkay Türkleri” ve diğer birçok makalenin Kafkaslar Özel Sayısı’nda neden yer aldığı ancak bu dünya görüşüyle açıklanabilir.

Sonuç olarak, 11 ciltlik büyük bir proje olan Kafkaslar Özel Sayısı, Kafkasya hakkında yazılmış birçok çalışmayı bir araya getirerek hem araştırmacıların hem de okuyucuların yararlanabileceği bir kaynak olmuş. Editoryal çalışmanın hakkıyla yapılmamış olması ise büyük eksiklerinden biri olarak kalmış. Bu çalışmanın temel amacı olarak görünen, Kafkasya’yı her yönüyle Türk Dünyası’na bağlama çabası ise bilimsel olmayan zorlamalara, içeriğin orantısız şekilde dağılmasına ve çok daha yararlı bir kaynak olabilecek bu çalışmanın değerinin azalmasına yol açmış.